

Nieuwe kansen voor de huiszwaluw in de Hilversumse Meent

Het aantal broedgevallen van de huiszwaluw (*Delichon urbica*) neemt de laatste jaren af in het Gooi, Eemland en Vechtstreek. In de gemeente Hilversum wordt de soort alleen nog maar broedend waargenomen in het agrarische gebied van de Melkmeent. Enkele leden van de Vogelwerkgroep begonnen de Zwaluwkring Hilversumse Meent¹ en zien verschillende kansen voor de huiszwaluw in dit gebied.

Pieter Schut & André van Soest

Leefgebied

De huiszwaluw voelt zich doorgaans thuis in een agrarische omgeving. Hij broedt niet binnen in boerenschuren, zoals de boerenzwaluw. Het liefst bouwt de huiszwaluw zijn nest aan dakranden van schuren of van boerderijen. Ook andere gebouwen, zoals gemalen en woonhuizen, zijn geliefd, zolang hun dakranden maar licht van kleur zijn en een flinke overstek² hebben, waardoor de nesten worden beschermd tegen weer en wind. Het aantal boerenbedrijven neemt af in het Gooi, maar in de gemeente Hilversum bestaat een geschikt biotoop nog altijd aan de Melkmeent. Het zuidelijke deel van deze verbindingsweg/ fietspad ligt in het agrarische gebied Ondermeent; het noordelijke deel in de Bovenmeent. Deze meent bestaat grotendeels uit natuurgebied en is in beheer bij Natuurmonumenten. Tussen de Hilversumse Meentweg en de gemeentegrens met Weesp hebben hier in het seizoen de huiszwaluwen hun broedplek bij drie boerderijen en aan enkele gebouwtjes bij de Karnemelksloot en de 's Gravelandse Vaart.

Met een plank onder de nesten kan overlast worden voorkomen.

Foto: Marlies van der Weijden

Inventarisatie

In 2013 zijn het hele gebied Ondermeent en Bovenmeent en ook de boerderijen langs het Naardermeer³ binnen de gemeente Hilversum door ons geïnventariseerd op de aanwezigheid van broedende huiszwaluwen. Er zijn hier toen totaal 55 broedgevallen geconstateerd, verdeeld over vier kolonies (figuur 1). Dat waren er veel meer dan in 2010 (18), 2011 (16) en 2012 (20) (Jonkers 2013). Het lijkt aannemelijk dat de 'toename' niet een natuurlijke is, maar een gevolg is van een intensievere telmethode in dit gebied.

In 2013 zijn de drie boerenerven meermalen bezocht en is met hulp van de agrariërs veel informatie verkregen, waardoor waarschijnlijk de kolonies beter konden worden gedocumenteerd. Op 11 april 2013 werden de eerste huiszwaluwen gezien in de Bovenmeent⁴; de laatste waarneming was op 22 september.

¹ De Zwaluwkring Hilversumse Meent bestaat uit de auteurs van dit artikel en heeft als doel om alle zwaluwsoorten in het gebied te tellen en waar mogelijk broedgelegenheid voor huiszwaluw, boerenzwaluw en oeverzwaluw te verruimen. Het onderhouden van contacten met de agrariërs in het gebied is daarbij cruciaal.

² Overstek is de horizontale voorsprong van een bouwdeel of bouwonderdeel, bijvoorbeeld een lijst, verdieping, goot of dak ten opzichte van het eronder staande. (Bron: Wikipedia).

³ Bedoeld is hier de straatnaam Naardermeer. Deze loopt binnen de gemeente Hilversum langs de Karnemelksloot.

⁴ In 2014 werden de eerste twee huiszwaluwen gemeld op 17 april in de Bovenmeent.

In die periode is door ons wekelijks geteld (met uitzondering van enkele vakantieweken). In totaal zijn er vier kolonies gevestigd in het gebied. De grootste kolonie bevindt zich op Melkmeent 9A aan de schuren en het woonhuis van boer Jan Bon. Deze schuur heeft echter een gunstig aflopend dak met overstek. Kennelijk een zeer geschikte plek, want hier zijn in 2013 in totaal 16 bewoonde nesten geteld.

Veel bekender is de broedplaats op de hoek van de Melkmeent en de Karnemelksloot. Hier zijn al decennia lang de meeste nesten te vinden aan beide zijden van het kleine gebouwtje met het gemaal van Waternet (Waterschap Amstel, Gooi en Vecht). (Jonkers et al. 1987).

Kansen

In de directe omgeving van de hiervoor genoemde broedplaats zijn er kansen op uitbreiding van de kolonie en wel aan de naastgelegen boerenschuur. Deze schuur was eerst een bunker van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en kreeg later een houten puntdak en is nu in gebruik als opslagplaats van landbouwwerktuigen. In 2013 zijn aan deze schuur twee broedgevallen geslaagd, maar vele andere pogingen mislukten (zie foto). Die mislukkingen zetten ons aan het denken. Duidelijk zichtbaar waren vele pogingen tot nestbouw gedaan aan de lichtgekleurde noord-oostelijke muur van de schuur, die een gunstige overstek heeft. Slechts één nest kwam hier succesvol tot stand en er werd ook bebroed. Dat nest kreeg aan de onderzijde steun van een deurrail. De muur van de schuur is gunstig gelegen: ruw en lichtgekleurd, gericht op het noordoosten, voorzien van een brede dakrand en modder volop in de directe omgeving aanwezig (Freriks 2014).

De situatie bracht ons op het idee om op deze gunstig gelegen en kennelijk gewilde muur extra neststeunen aan te brengen, in de hoop dat deze dan op termijn zullen leiden tot uitbreiding van de huiszwaluwkolonie op deze plek.

Realisatie nieuwe broedplekken

Voor de uitvoering van ons idee dienden we een plan in bij het Dineke Sluijters Vogelfonds en zochten we contact met de eigenaar van de schuur. Die eigenaar bleek Jan Hovenkamp te zijn. Die is niet alleen tevens bewoner van de boerderij

Melkmeent 28, waar ook huiszwaluwen broeden, maar ook eigenaar van een constructiefabriek in Almere.

Na enkele gesprekken bleek Hovenkamp bereid om speciale roestvrijstalen strips te laten maken in zijn fabriek. Acht lichtgekleurde stukken van een meter, zijn door ons begin april 2014 bevestigd aan de muur. Wel eens in een muur van een voormalige bunker geboord? Inderdaad: zwaar werk! Het lukte. Voor de stroomvoorziening van de boormachine konden we een generator lenen van het Goois Natuurreservaat. De steunen zijn gratis beschikbaar gesteld door boer Hovenkamp. Hierdoor konden we het Dineke Sluijters Vogelfonds financieel ontzien. Uiteraard gaan we nu in het e broedseizoen 2014 onderzoeken of het ook gaat werken.

Tevens is het nog aardig om te melden dat op ongeveer dertig meter afstand van de huiszwaluwkolonie bij de Karnemelksloot dit voorjaar door Natuurmonumenten een nieuwe grondwand is aangelegd, die oeverzwaluwen moet aantrekken. Deze nieuwe omgeving werpt nu al z'n vruchten af voor de huiszwaluwen, die deze plek nu veelvuldig gebruiken voor het verzamelen van modder voor de nieuwe nesten. Dit alles naast de oeverzwaluwen, die deze plek ook al gevonden hebben en de boerenzwaluwen, die hier onder meer langs de Karnemelksloot broeden. Een prachtig zwaluwencentrum dus hier.

Dank

Met dank voor hulp en adviezen aan: Jan Bon, Jelle Harder, J.E. Hovenkamp, Harm Janssen, Dineke Sluijters Vogelfonds, Goois Natuurreservaat, Dick Jonkers, Jaap Vlaanderen en Waternet.

Kolonie	Plaats	Aantal nesten
1	Melkmeent 9 – boerderij	5
2	Melkmeent 9A – boerderij	12
2 A	Melkmeent 9A – schuur	16
3	Gemaal Karnemelksloot	14
3A	Schuur Karnemelksloot	2
4	Melkmeent 28 – boerderij	3
5	Gemaal 's-Gravelandsevaart	3
Totaal Melkmeent		55

Figuur 1. Broedgevallen huiszwaluwen in de Hilversumse Meent in 2013

Geraadpleegde literatuur

- Freriks, K. 2014. Kijk, een linksdraaiende zwaluw. NRC Handelsblad 3-5-2014: L18.
 Jonkers, D.A. 2012. Gegevens over de broedvogelpopulatie van de huiszwaluw in 2011 in het Gooi en omstreken. De Korhaan 46(1): 19-21.
 Jonkers, D.A., R.A. Koe & J. Taapken. 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. Hilversum.
 Jonkers, D.A. 2012. Huiszwaluwen duiken in 2012 in een diep dal. De Korhaan 46(5): 182-185.
 Jonkers, D.A. 2013. Hoe het de huiszwaluwen verging in 2013. De Korhaan 47(5):175-177.
 Internet: www.waarneming.nl